

סנהדרין טו

משה שווערד

1. ספר תורת חיים על סנהדרין דף טו/א

בשלמא לרבי יהודה היינו דכתיב כהן. ואם תאמר ולרבי יהודה מי ניהא והא גבי הקדשות לא פליג אלמא מודה בהקדשות דלא בעינן כהן ואם כן כהן למה לי ויש לומר כיון דלא אתיא לגופיה אלא כהן קמייתא דפרשת ערכין ואינך כולהו מיעוט אחר מיעוט ניהו כדאמר בסמוך לכך מודה רבי יהודה בהקדשות דלא בעי כהן כיון דלית בהו חד מנייהו דאתי לגופיה אבל בתלתא כהן דערכין ובעשרה כהן דקרקעות דחד מנייהו אתיא לגופיה דנבעי כהן לכך סבירא ליה לר' יהודה דחד מנייהו צריך להיות כהן ושמא רבנן ס"ל דכהן קמייתא דאתיא לגופיה משום קרקעות איצטריך ליה ולא משום ערכין דקרקעות חמירי בלאו הכי דבעו עשרה והיינו דנקט ש"ס לשון קושיא:

2. ח' הר"ן סנהדרין דף טו/א

עשרה כהנים כתובים... ר"ל חד לגופי' הנך הוי מיעוט אחר מיעוט, וא"ת הא איצטריך לן עשרה כהנים למנינא דבעינן יו"ד גברי לפדיון קרקעות ואי לא כתב רחמנא אלא חד כהן ה"א דבחד סגי וא"כ היכי שייך הכא מיעוט אחר מיעוט, ואיכא למימר דודאי עשרה כהנים למנינא דגברי איצטריך אלא דה' דהכהן קא דרשינן דהוי מצי למימר כהן וכתוב הכהן הוי מיעוט אחר מיעוט ואתא לרבנות אפילו ישראלים...

3. יד רמה על סנהדרין דף טו/א

רבי יהודה אומר אחד מהן כהן, אמר ליה רב פפא לאביי בשלמא לר' יהודה היינו דכתב כהן בכלום למדרש חד לגופיה ואינך הווי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבנות דאפילו תרי ישראל וחד כהן, אלא לרבנן דלא בעו כהן כלל לישנא דכהן ל"ל למכתביה כלל, וסלקא בקשיא: גליון: ותיבתא לא הויא דילמא למצוה בעינן כהן:

4. תוספות מסכת מגילה דף כג עמוד ב

עשרה כהנים כו' - קשיא לי אמאי לא בעי אחד עשר דאין ב"ד שקול בכל דבר שהוא תלוי שעומד בשקול הדעת.

5. חידושי הרשב"א מסכת מגילה דף כג עמוד ב

ובקרקעות ט' וכהן. הקשה רבי' אלחנן דהוה לן לאצרוכי י"א ככל ב"ד של ממון ושל נפשות דאמר אין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד ועלתה לו בקושיא, ול"נ דשאני הכא שפרט לך הכתוב עשרה כהנים בפרשה ואלו כן הו"ל למיכתב י"א. ואינו דומה למה שאמר רבי' פרק ראווה ב"ד בר"ה (כ"ה ב') החדש הזה לכם ראש חדשים ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד ואע"ג דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן, זה אינו פורט לפי שהדיבור אינו אלא עמהן ואין כאן מקום להזכיר השלישי אלא סמך על הדבר הידוע שאין ב"ד שקול, אבל כאן כיון דנחית הכתוב למנינא ימנא גם האחד עשר ולמה שיררן וטעמא דמילתא משום דשומא היא ואינו כדן ממש.

6. חידושי הריטב"א מסכת מגילה דף כג עמוד ב

והקרקעות. פירוש כשפודים אותם מן ההקדש, תשעה וכהן דעשרה כהנים כתובים בפרשה וכדאיתא בגמ', והקשו בתוספות נימא כיון דכתיב עשרה ואין ב"ד שקול הווי להו י"א, דבכל דיני ממונות בעינן שלא יהא ב"ד שקול וכדאמרין פרק ראווה ב"ד (ראש השנה כ"ה ב') דבעי קדוש החדש ג' מדכתיב החדש הזה לכם ואין ב"ד שקול כמשה ואהרן מוסיפין עוד אחד, והנכון דשאני הכא דפריט קרא בהדיא עשרה ולא יותר ואילו היה צריך עוד אחד היה פורט אותו, משא"כ התם שהדבור עם משה ואהרן ולא היה מקום להזכיר שלישי וסמך לדבר הידוע שאין ב"ד שקול, וטעם הדבר שהרי דבר של שומא הוא ולא שכיחא בה פלוגתא שלא יסכימו כולם או רובם לדעת אחד ואם יחלקו אז מוסיפין עליהם.

7. חידושי הריטב"א מוסד הרב קוק-רשימות שם

„ויש מרבתי מתרצים“. ועיין טורי אבן. ובשם הגרי"ז שמעתי לתרץ, דבשומא אין ענין של בי"ד שקול, דכל הטעם דבעינן בי"ד שקול היינו כדי שיתקים בו הכתוב „לנטות“ עיין סנהדרין ג, ב. ובשומא דאפשר להיות כמה דעות א"כ אפילו נוסף אחד אכתי אין זה ודאי דתהי' הכרעה. דשומא הוא יאמר שומא אחרת. ומידידי ר' דוד זונאבנד שמעתי לתרץ דבשומא

8. טורי אבן מסכת מגילה דף כג עמוד ב

עשרה כהני' כתובי' בפרש'. הקשו התו'... ואפשר לי לומר דהכא לגבי פדיון הקדש אין לו ענין לב"ד שקול. דהני מילי דבעי [אין] ב"ד שקול. כל היכא דאזלינן בתר רובא לפיכך אם יחלוקו שיהא א' מכריע לצד א' אבל גבי הקדש דרבי רחמנא עשרה בעינן שיהיו כל העשרה מסכימין לדעת אחד ולא אזלינן בתר רוב דיעות. ואפי' א' מעכב. וטעמא דמילתא משום דהתם אמרינן ואלא הא דתנן ב' אומרים זכאי וא' אומר חייב. זכאי. נימא דלא כר' יאשי'. פ' כיון דאיהו יליף הג' מקרא. ולא משום נוטה צריך שיהא דעת שלשתן שוות. וה"נ כיון דעשרה מקרא אתיא צריך שיהא דעת כולן שוות. ואע"ג דמשני התם אפ"ת ר"י מייתי לה בק"ו מדיני נפשות מה דיני נפשות דחמיר אמרה תורה זיל בתר רובא ד"מ לכ"ש. י"ל דדיני ממונא שפיר ילפינן בק"ו מדיני נפשות אבל פדיון הקדש דגבוה אפשר לומר דחמיר ולא אזלינן בתר רובא. תדע דהכא חמיר טפי דהא בעינן כהן א' מה שא"צ בד"נ ובד"מ אלמא גזה"כ הוא בפדיון הקדש להצריך דוקא כהן מה שאין כן בשום מקום. ה"נ אפשר לומר דלא אזלינן בי' בתר רובא כבכל דוכתא.

9. שפת אמת מסכת מגילה דף כג עמוד ב

בד"ה עשרה כהנים הקשו דאין ב"ד שקול ולפע"ד הי' נראה דכיון דלעולם שומא בתלתא א"כ בקרקעות נמי השומא בג' אלא דגזה"כ היא דצריך להיות בפני עשרה אבל עיקר השומא בתלתא סגי אך בט"א ראיתי שכ' להיפוך דבקרקעות בעינן שכל העשרה יסכימו לשומא אחת ואין דבריו נראין בעיני, עוד י"ל דהכהן הוי כאן כשנים וא"כ שפיר הוי כי"א

10. חידושי הרמב"ן מסכת נדה דף מ עמוד א

והא דאמרינן הרי אלו מיעוטינן ולא אמרינן אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, משום דכיון דכל אחד ממעט את שלו אין כאן מיעוט אחר מיעוט שאין מיעוט אחר מיעוט לרבות אלא כשהן ממעטים דבר אחד כגון שאמרו (סנהדרין ט"ו א') עשרה כהנים כתובים בפרשה כהן ולא ישראל כהן ולא ישראל ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אבל כאן כל מיעוט מהן צריך הוא למעט את שלו, וכיוצא בזו בב"ק (מ"ד ב') שור שור שור ז' פעמים להוציא שור האשה ושור היתומין ושור האפטרופסין וכו' ולא הוה מיעוט אחר מיעוט, והני תלתא מיעוטי נמי ממעטי הנך תלתא פסולי כדפרישית, אבל במס' הוריות מצאתי בפרק ראשון בירושלמי גבי נפש תחטא אחת תחטא בעשותה הרי אלו מיעוטינן דמקשי בכל אתר את אמר מיעוט אחר מיעוט לרבות וכאן את אמר מיעוט אחר מיעוט למעט א"ר מתיא שניא היא דכתיב מיעוט [נ"א: אחר מיעוט] לאחר מיעוטינן, ולדעת זו ההיא דאמרינן בסנהדרין כהן ולא ישראל מפני שכולן צריכין ליכתב לומר דעשרה בעינן, אבל בשאר דוכתי ג' מיעוטינן או יותר נדרשין הן כולן למיעוט כמשמען ולא נאמרה מדה זו בתורה אלא בשני מיעוטינן מיעוט אחר מיעוט.

11. תוספות מסכת סנהדרין דף טו עמוד א

אדם מי קדוש - וא"ת ולוקמא בעבד דקדוש כדאמרינן בסמוך דמועלין בשערו ואמר בהשולח (שם) המקדיש נכסיו והיו בהם עבדים אין הגזברים רשאים להוציאם לחירות וי"ל דאדם לא משמע ליה דקאי אעבד אי נמי הכא פריך אליבא דרב דאמר (שם) המקדיש עבדו יצא לחירות.

12. תוספות מסכת מגילה דף כג עמוד ב

שמין אותו כעבד ועבד איתקש לקרקעות דכתיב והתנחלתם אותם וגו' - משמע דעבד עברי איתקש לקרקעות... וקשיא דהיינו דווקא עבד כנעני דעליה כתיב קרא דוהתנחלתם אבל עבד עברי לא מצינו כלל דאיתקש לקרקע ...

13. מהרש"א חידושי הלכות מסכת מגילה דף כג עמוד ב

בד"ה שמין אותו כו' משמע דעבד עברי איתקש לקרקעות כו' עכ"ל אין זה מדוקדק דהא ודאי שמין אותו כעבד דקאמר היינו כעבד כנעני אלא דבן חורין האומר דמי עלי כיון דשמין אותו כעבד כנעני מקשינן ליה לקרקעות דבעי ט' וכהן וכו"ה לשון תוס' פ"ק דקדושין אבל ע"ע לא שייך כאן וק"ל:

14. רבינו חננאל מסכת סנהדרין דף טו עמוד א

ואדם כיוצא בהן. אוקימנא באדם האומר דמי עלי שצריך עשרה לשומו כעבד כנעני וליתן דמיו

15. שפת אמת מסכת מגילה דף כג עמוד ב

ד"ה שמין אותו כעבד כו' משמע דעבד עברי איתקש לקרקעות והמהרש"א הקשה על דבריהם דשמין כעבד דקתני היינו כעבד כנעני ולדידי נמי הי' פשוט הכי, אכן בתו"ט כ' דשמין כעבד עברי, וכ"מ בלשון רש"י והרע"ב ר"פ החובל דמשום דאם הי' צריך יכול למכור עצמו כעבד עברי לכן דמי נזקו שמין כעבד א"כ לשון כעבד דבמשנה הפ' כעבד עברי וכדמשמע ג"כ דעת התוס', [אכן לשיטת הרא"ש שם בהחובל דשמין כעבד דהתם פ' כעבד כנעני גם כאן י"ל כן]:

16. ספר שערים מצויינים בהלכה

כמיתת הבעלים כך מיתת השור. פי' לכך
בעינין בשור הנסקל עשרים ושלשה.
כבר הבאנו לעיל (יד: ד"ה מלמד שהמקום
גורם) דמה שדנים הסנהדרין את החייב אינו
בתורת עונש, אלא כפרה לתיקון נפשו, ולכן
צריכין הסנהדרין לישב בלשכת הגזית סמוך
למזבח, ודומה להקרבת קרבן שהיא ג"כ תיקון
הנפש, ולפי' מוכן הא דאמרי' כאן דמיתת
השור בעשרים ושלשה, דלכאורה קשה למה
צריכין עשרים ושלשה לדון מיתת שור א', והא
הרבה שוורים נשחטין ע"י הטבח לבד, אלא
עכצ"ל משום דהכא אינו בתורת עונש רק
בתורת כפרה ותיקון, ומשום כך צריכין ב"ד
של כ"ג.

17. תוספות מסכת סנהדרין דף טו עמוד ב

שור סיני בכמה - איש סיני לא קמיבעיא ליה כדמוכח בסמוך דדריש אם בהמה אם איש מה איש בכ"ג משמע דאיש פשיטא ליה אע"ג דאכתי לא מכתב קרא דושפטו העדה והצילו העדה (במדבר לה) מ"מ כיון דתקון יתרו סנהדראות סתמא דמילתא סנהדרי קטנה נמי לדיני נפשות תקון וא"ת ומאי קמיבעיא ליה משור סיני דמ"ג מינה מאי דהוה וכן קשה בפ"ב דמסכת ע"ז (דף לד.) במה שימש משה כל ז' ימי המילואים ושמא מיבעי ליה למיסבר קראי כדאשכחן פ"ק דיומא (ד' ה. ושם) גבי כיצד הליבשן.

18. ת' הר"ן סנהדרין דף טו/ב

שור סיני בכמה. אבל איש סיני לא קא מיבעיא ליה דודאי בכ"ג הוא שבשביל חומר מיתת האדם נאמרו כ"ג אבל בשור שהוא חידוש היא השאלה אי מקשינן לאדם או לא, וא"ת אמאי נפקי לה מינה מאי דהוי הווי. י"ל דרוש וקבל שכר, וא"נ נפקי מינה לנודר דאי אמר הריני נזיר אם מיתת שור סיני בכ"ג אי הווי בכ"ג הווי נזיר ואי לא איננו נזיר.

19. ערוך לנר מסכת סנהדרין דף טו עמוד ב

בד"ה שור סיני בכמה. מאי נפקא מיניה מאי דהוי הווי. הר"ן בחידושי תירץ על קושית התוס' דנפקא מיניה לענין נודר בנזיר אם יהיה בכך אך בזה צ"ע דא"כ גם ביומא (ה א) ובחגיגה (ו ב) לא מקשה הגמרא וכן בכל מקום דמקשה בש"ס הלכתא למשיחא ואי אמרת דבכ"מ לא מקשה בש"ס רק היכי שיש לה לתרץ אחר יותר טוב מזה א"כ מתורץ תמיהת התוס' במנחות (נב ב ד"ה הלכה) דעכ"פ לענין נודר אם הלכה כן. והנה בחגיגה שם תירצו התוס' עוד תירוץ אחר דלכך לא פריך הכא כן משום דבעי לאלופי דורות משעה וכוונתם נראה כיון דהאיבעי הוא אי ילפינן שעה מדורות וא"כ ה"ה ג"כ איפכא אי ילפינן דורות משעה ובזה שפיר יש נפקא מיניה גם לדידן כגון לענין קמיצת מנחה במנחות (יט ב):

20. בית הבחירה (מאירי) מסכת סנהדרין דף טו עמוד א

שור סיני והוא שנאמר עליו אם בהמה אם איש לא יחיה לא היה נידון אלא בעשרים ושלשה שנאמר אם בהמה אם איש מה איש דינו בעשרים ושלשה אף שור כן ושמא תאמר מה לנו בכך ומאי דהוה הוה פירשו בה לנודר שיהא עליו להליבש עניים כמנין הדיינין שהיו צריכים לדון שור סיני ויש שפירשוה לענין מה שאמרו בתלמוד המערב או ירה יירה לרבות שילה ובית עולמים ושאל שור סיני בכמה שאם יכנס שור בשילה ובית עולמים יתברר ענין דינו להיותו כשור של סיני לידון בעשרים ושלשה:

21. מהרש"א חידושי הלכות מסכת סנהדרין דף טו עמוד ב

בפירש"י בד"ה מה איש בכ"ג דאיש פשיטא לן כו' סנהדראות מיתרו ואילך עכ"ל וכה"ג כתבו התוס' ונראה מאי דפסיקא ליה דהוי מוקמי סנהדראות לאיש טפי מבהמה היינו כמפורש בענין יתרו כי יהיה להם דבר בא כו' בין איש ובין רעהו וגו' וק"ל:

22. ערוך לגר מסכת סנהדרין דף טו עמוד ב

ברש"י ד"ה מה איש. מיתרו ואילך. ק"ק הרי כשנצטוו אם בהמה וגו' לא יחיה עדיין לא היו סנהדרין לא מבעי למ"ד בפ' י"ד דזבחים (קטז א) דיתרו אחר מ"ת בא אלא אפילו למ"ד קודם מ"ת בא לא נתמנו סנהדרין אלא לאחר שירד משה מן ההר כדכתיב ויהי ממחרת יו"כ כדאיתא במכילתא הובאה ברש"י:

23. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ה

אין דנין דיני נפשות בפחות מעשרים ושלשה שהן סנהדרי קטנה בין דיני נפשות של אדם בין דיני נפשות של בהמה, לפיכך אין דנין שור הנסקל ולא הבהמה הנרבעת או הרובע אלא בבית דין של עשרים ושלשה, אפילו ארי וזוב וברדלס שהן בני תרבות ויש להן בעלים שהמיתו מיתתן בעשרים ושלשה, אבל נחש שהמית אחד הורג אותו. השגת הראב"ד: אין דנין דיני נפשות בפחות מעשרים ושלשה וכו' אבל נחש שהמית אחד הורג אותו. א"א זהו כר' עקיבא ולא ידעתי למה

24. רדב"ז הלכות סנהדרין פרק ה

ור"ע באי"ד ס"ל כת"ק בר מנחש כדאמרין בד' אבות נזיקין נחש מועד לעולם משום הכי פסק רבינו כר"ע דסתם מתני' היא והנחש מועד לעולם בין תם בין מועד ונסתלקה השגת הראב"ד ז"ל, ומה שכתב בעל מ"ע דלר"ע צריך כ"ג ליתא כלל וק"ל:

25. כסף משנה הלכות סנהדרין פרק ה

ויש לומר שטעם רבינו דבארי ודוב וכו' סבירא ליה לר' עקיבא כתנא קמא והוה ליה רבי אליעזר יחיד לגבייהו ובנחש ס"ל לר' עקיבא כרבי אליעזר והוה ליה תנא קמא יחיד לגבייהו:

26. מרגליות הים טו: אות טז'

איכא בנייהו נחש. ברמב"ם הל' סנהדרין פ"ה ה"ב... ויתכן דלפי שכתבה תורה בנחש הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב הרשתה בזה תורה לכל יחיד להרוג את הנחש שחזקתה להזיק תמיד יותר מחיות טורפות שאינן דורסות רק כשהן רעבות.

27. ספר שערים מצויינים בהלכה

אימר דפליג רחמנא כו' לענין עבודת כוכבים, בשאר מצות מי פליגי. משמע מכאן דמחלל שבת בפרהסיא אין דינו כעובד ע"ז. וצ"ע מדברי הגמ' חולין (ה). דאיתא התם, מקבלין קרבנות מפושעי ישראל חוץ מן המומר לנסך את היין ולחלל שבתות בפרהסיא, ופרש"י האי תנא חמירא ליה שבת כעבודת כוכבים. וכן נפסק ברמב"ם (שחיטה פ"ד הי"ד) ובשו"ע (יו"ד סי' ב ס"ה), וצ"ל דאפ"ה אין דינו כעכו"ם ממש לכל הדברים, דהרי פקוח נפש דוחה שבת [עי' במס' יומא פג. וברמב"ם שבת פ"כ ה"א, ובשו"ע או"ח סי' שכח ס"א], ואינו דוחה עבודת כוכבים [עי' לקמן עד. וברמב"ם יסוה"ת פ"ה ה"ב ובשו"ע יו"ד סי' קנז ס"א].

ואגב אביא מש"כ בתשו' חכם צבי (סי' לח) דמחלל שבת אין לצרפו למנין, דתפילה במקום קרבן, ואין מקבלין מהם קרבנות. וכ"כ בפמ"ג (א"א סי' נה ס"א) ובתשו' משיב דבר (סי' ט). ובמשנה ברורה (סי' נה ס"ק מז) כתב, דכל מי שכופר בתורה שבע"פ אין לצרפו לכל דבר שבקדושה. וכבר הארכנו בענין זה בשמ"ב (ח"א סי' טו סק"א).

28. ספר אור חדש עמוד נא

והמן הפך זה שנרמז כמה שכתוב המן העץ וגו' כי אכילה הזאת הביא המיתה לעולם ועץ הדעת מוכן למיתה מיום שנברא וכך המן היה מוכן לאבד ולהרוג מיום שנברא והאכילה הזאת שהביא המיתה היה ע"י נחש הקדמוני וכן המן שהוא מזרע עמלק המעוקל והוא נחש עקלתון וממנו המיתה בא לעולם

29. ספר יערות דבש - חלק ראשון - דרוש ג (המשך)

ויתכן עליו באמת ארור המן, כי זה נחש המסית, ולכך נרמז שמו בנחש, בהסיתו לאכול עץ הדעת, כדדרשינן (חולין קלט), המן מן התורה מגין, המן העץ:

30. ספר בני יששכר - מאמרי חדש אדר - מאמר ז:ט

בשם מהרח"ו, אסתר היתה גלגול חוה עיי"ש... עיין בכתבי מרן האריז"ל המן היה מבחינת נחש שפיתה את חוה לאכול אכילה אסורה והביא מיתה לעולם. כמו כן זאת היתה עצתו במשתה אחשוורוש להאכיל את ישראל מאכלות אסורות ועל ידי זה נתגבר להביא מיתה ח"ו, והנה נרמז (חולין קלט ע"ב) המן (הוא נחש) מן התורה המן העץ וכו' [בראשית ג יא], ולתקן כל אלה צותה אסתר (היא חוה) וצומו עלי, כי אני הוא שגרמתי כל אלה בשמעתי לעצת הנחש באכילה, ואמרה [אסתר ד טז] ובכן אבא אל המלך אשר לא כדת, וכאשר אבדתי (שהנחש הטיל זוהמא בחוה) [שבת קמו]. ואבדה מעלתה הראשונה) אבדתי (גם כעת, אחשוורוש יבעול אותה ברצון), והנה נתקיים אז בהמן הוא בחינת נחש הוא ישופך ראש [בראשית ג טו] שנתלה בראשו על העץ, וזהו שנרמז במגילה [אסתר ט כה] ובבואה לפני המלך (סתם, מלך מלכי המלכים [אסתר"ר פ"ג י']), אמר עם הספר (התורה) ישוב מחשבתי הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו, רצ"ל כבר נרמז מיתתו בתורה הוא ישופך ראש המ"ן העץ וכו':